

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך – יחידת הלימוד השלישית

קיץ תשע"ז, 2017, שאלונים: 133,001106
מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על שלוש מהשאלות 1-4.

בכל שאלה שנבחרה, הם נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג. (לכל סעיף – 10 נקודות ; סה"כ לכל שאלה - 20 נקודות).

שאלה מספר 1

הנבחנים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג:

סעיף א'

(1) העם פונה בתלונה אל משה ואהרון, על מחסור במזון במדבר, וכן על עצם הוצאתו ממצרים למדבר על ידם: "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים... כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל ברעב" – לדברי העם, במצרים היה לו שפע של לחם ובשר, ואילו כעת, העם במדבר, ונמצא בסכנת חיים, עקב מחסור במזון. לכן, עדיף היה מבחינת העם, שה' היה הורג אותו עוד בהיותו במצרים.

דברי משה ואהרון, המובאים בסוף פסוק 6 הם: "ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים". בתגובה לטענה כי משה ואהרון היו אלה שהוציאו את העם ממצרים, טוענים משה ואהרון שה' היה זה שהוציא אותו ממצרים. בתגובה לטענה על המחסור במזון, טוענים משה ואהרון, כי העם עומד לחזות בכל ערב בכוחו של האל, כאשר הוא יספק להם מזון.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

(2) לדעתי, משה ואהרון משיבים תשובות מספקות על תלונת העם. העם התלונן על מחסור במזון. ומשה ואהרון מבהירים לעם, שה' ידאג להוריד להם מהשמיים מן ובשר. בנוסף, משה ואהרון מדגישים שה' ולא הם הוציא את העם ממצרים. וכן תקבלנה תשובות מנומקות נוספות.

סעיף ב'

(1) הקושי: כיצד יתכן שבפסוק 3, העם טוען שבמצרים הוא חי טוב ונהנה משפע של בשר, בניגוד למדבר, המסכן את חי העם, הרי שבשמות א, 13-14 נאמר שהמצרים העבידו אותו קשות ומיררו את חייו.

(2) הפירוש של הרב עמאר פותר את הקושי באופן הבא: לדברי הפרשן בני ישראל לא אכלו בשר במצרים, אלא רק בישלו אותו עבור המצרים, בעוד שכל מה שהם אכלו היה לחם בלבד. על פי פירוש זה, בני ישראל לא טענו שאכלו בשר במצרים.

סעיף ג'

(1) על פי הפרשנות של גודמן, למתלוננים יש תדמית מסוימת. הם מצטיירים באור שלילי, כאנשים שאף פעם לא מרוצים ורק מטרידים ומציקים בתלונותיהם. אך לדבריה, תדמית זו אינה נכונה בהכרח. לפעמים תלונות המתלוננים הן צודקות ונובעות מנחישותם, לעמוד על שלהם לתבוע את זכויותיהם, מבלי להביע נואש.

(2) על פי פסי' 4-5, ה' תופס את התנהגותם של המתלוננים כלגיטימית, כמי שמתעקשים על זכויותיהם. לכן, בתגובה לתלונה על מחסור במזון, מבהיר ה' שימטיר מן על הארץ, שיהיה לעם למאכל. על פי פסי' 6-9, היחס של משה ואהרון להתנהגותם של המתלוננים, שונה מיחסו של ה'. מדברי משה ואהרון, נראה שהם מתייחסים אל המתלוננים באופן שלילי, ורואים בהם אנשים לא מרוצים, המטרידים בתלונותיהם. משה ואהרון חוזרים בפסי' אלו על התלונות השונות של העם מספר פעמים, דבר המעיד על כך שבני ישראל נתפסים בעיני משה ואהרון כנודניקים, קוטרים, מטרידנים, אשר אף פעם אינם מרוצים.

שאלה מספר 2

הנבחנים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג:

סעיף א'

ההצדקה המוסרית לכניסתו של משה לארץ היא: משה טוען, שבמהלך שנות מנהיגותו הוא עשה רבות על מנת שהעם יאמין בה' ויקבל את מצוותיו וחוקיו. עשייה זו לא הייתה פשוטה עבור משה, היא נמשכה זמן רב, והייתה מלווה בלא מעט צער וסבל. לכן, טוען משה, שאין זה הוגן שאלוהים מונע ממנו מלהיכנס לארץ, ולזכות לראות את התקופה הטובה, עליה עמל כה רבות. החוק המקראי שמשה מסתמך עליו הוא: על פי דברים כ"ד, 15 יש לשלם לעובד השכיר בתום כל יום העבודה. משה עבד במשך ארבעים שנה (מבלי לקבל 'שכר' על עבודתו), וכעת אם לא ייכנס לארץ (שכן זהו שכרו), הרי ה' יעבור על החוק אותו חוקק הוא בעצמו.

סעיף ב'

השורש המנחה הוא : ר.א.ה.

משה מבקש מאלוהים להיכנס לארץ המובטחת ו**לראות** אותה : "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה". אלוהים בתגובה מאפשר למשה **לראות** את הארץ מרחוק, מבלי להיכנס אליה : "עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה". בנוסף, ה' מבהיר למשה שיהושע הוא זה שיכניס את העם לארץ, ארץ ש**משה יראה** רק מרחוק : "וצו את יהושע... כי הוא יעבר לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה".

אז : השורש המנחה הוא : ע.ב.ר.

משה מבקש מאלוהים **לעבור** את הירדן ולהיכנס לארץ המובטחת : "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה". אלוהים בתגובה מאפשר למשה לראות את הארץ מרחוק, ומודיע לו **שלא יעבור** את הירדן, ולא יכנס לארץ : "עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה". בנוסף, ה' מצווה על משה למנות את יהושע במקומו, והוא זה **שיעבור** לפני העם את הירדן, ויובילם לתוך הארץ : "וצו את יהושע... כי הוא יעבר לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה".

סעיף ג'

- על פי הפירוש של זיון, ה' סירב לבקשת משה להיכנס לארץ למען העם. מנהיגותו של משה התאימה לתקופת המדבר, אך היא אינה מתאימה לתקופת הכניסה לארץ וההתיישבות בה. בתקופת המדבר, מנהיגותו של משה התאפיינה בקשר הישיר שלו עם ה'. קשר אשר כלל ניסים, כגון : קריעת ים סוף, עמוד הענן והאש, שהנחה את העם במדבר, הורדת האוכל מהשמיים ועוד. מנהיגות זו התאימה לתקופה ולאופיו של העם. עם הכניסה לארץ, העם צריך לפעול למען עצמו : להילחם למען ארצו ועצמאותו. לכן, יש גם צורך במנהיג חדש, המתאים למשימות ארציות.
- התפקיד שהועיד ה' למשה הוא למנות את יהושע למנהיג במקומו, ולהעביר אליו את המנהיגות באופן מסודר.

שאלה מספר 3

הנבחנים נדרשו לענות על **שניים** מהסעיפים א-ג :

סעיף א'

- בפסוקים אלו ניתן לראות כי גם דוד וגם הגיבורים נהגו בפזיזות. על דוד נאמר כי "ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני..." כלומר, דוד חושק במים מבית לחם, ומיד אומר זאת בקול רם, בלי לחשוב על ההשלכות של דבריו. על הגיבורים נאמר : "ויבקעו שלשת גיבורים במחנה פלשתים וישאבו מים מבאר בית לחם אשר בשער וישאו..." כלומר, הגיבורים, מיד כששמעו על רצונותיו של דוד, יצאו להביא לו מים, מבלי להתייחס לסכנות האפשריות, ותוך העמדת חייהם בסכנה.

(2) לדעתי, הגיבורים פעלו בדרך זו, בגלל אהבתם / הערצתם לדוד. כי רצו לרצות אותו ולמלא את חשקיו. אני לא הייתי פועלת כך, היות ובמעשיהם הם סיכנו את חייהם, ולבסוף דוד אפילו לא שתה מהמים. **א**: אני כן הייתי פועלת כך, היות וכאשר המנהיג מרוצה, חייליו מאושרים.

סעיף ב'

(1) יחסו של דוד לחיי אנשיו לפי שמואל ב, כ"ג, 17 - בפסוק נאמר, כי דוד סרב לשתות את המים אשר הביאו לו חייליו, היות וסיכנו את חייהם, בכדי להביא לו את המים הללו. בניגוד לכך, יחסו של דוד לחיי אנשיו לפי שמואל ב י"א שונה. דוד מדבר עם השליח, אשר מבשר לו על ההפסד במלחמה, ומות חייליו, תוך הדגשת מותו של אורייה. בדבריו, דוד מבקש לעודד את יואב, למסור לו שלעיתים מתים חיילים במלחמה ושלא יחדל ממלחמתו, אלא ימשיך להילחם. ההבדל ביחסו של דוד בין שני הכתובים הוא: בפרק כ"ג לדוד אכפת מחיי אנשיו, והוא דואג להם, וחרד לשלומם ולחייהם. לעומת זאת, בפרק י"א דוד מצטייר באור שלילי, נראה שלא אכפת לו מחייהם של חייליו והוא אינו דואג להם, ואינו חרד לשלומם.

(2) בפרק כ"ג, דוד מתואר בימי בריחתו משאול, בראשית דרכו כמנהיג. בשלב זה, הוא עדיין צריך להוכיח את עצמו בפני נתיניו, והשפעת השררה עדיין לא ניכרת בו. לעומת זאת, בפרק י"א, נראה כי לאחר שעלה דוד למלוכה, והתבסס במלכותו, הוא הפך להיות מושחת. נראה כי התועלת האישית היא זו שהחלה לעמוד לנגד עיניו, ולא חיי אנשיו. הוא מנצל את כוחו לרעה.

סעיף ג'

(1) בסיפור המקראי מתואר שהגיבורים הגיעו לבית לחם, שאבו מים מהבאר וחזרו לדוד עם מי הבאר. לעומת זאת, בשיר של עקיבא נוף מתוארים, בהגזמה, סיפורי הגבורה שסיפרו זה לזה בדרך.

על הנבחן לציין דוגמא **אחת**:

- "סח אחד מהם: שמעו נא על דרכי ניצב לו הר, את כפי עליו הנחתי- התמוטט ההר" - הגיבור מתאר שבעברו, הוא נתקל בהר, ובכפו מוטט אותו.

- "השני אמר: הקשיבו את דרכי חסם נהר, בקולי עליו רעמתי הנהר נעצר" - הגיבור השני מתאר, שבעברו, הוא נתקל בנהר אשר הפריע לו בדרכו. הגיבור צעק על הנהר והנהר נעצר.

- "השלישי ללא כל אומר את מחנה פלשתים שיסע, את הבאר עם כל מימיה על גבו נשא" - הגיבור השלישי מתואר כמי שהשמיד לבדו את כל המחנה הפלשתי, ולאחר מכן, הרים על גבו את הבאר כולה עם המים והלך אל דוד.

(2) בשיר של עקיבא נוף, נראה כי דוד היה מרוצה ממעשיהם (מכך שהביאו לו מים) ומגבורתם הרבה, ושר להם שיר הלל. הדבר שונה מהמסופר בפסוק 17. בפסוק 17 מתואר כי דוד אינו מרוצה מהעובדה כי הגיבורים סיכנו את חייהם בהביאם את המים, והוא מסרב לשתותם.

שאלה 4

הנבחרים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג:

סעיף א'

- (1) הפעולות של אבשלום, שמטרתן לרכוש את לב העם (על הנבחן להסביר שתיים):
- אבשלום נעמד בשער העיר מוקדם בבוקר (בניגוד לאביו). זמינותו לעם החל משעות הבוקר המוקדמות, יכולה להתפרש כפעולה שמטרתה לרכוש את לב העם.
 - אבשלום התעניין בבני ישראל שהגיעו לשער העיר- הוא שאל את הבאים היכן הם גרים, ואף הבטיח להם שאם יבואו להישפט בפניו (ולא בפני אביו), הוא יפסוק לטובתם.
 - אבשלום נהג בבני ישראל באדיבות ובחביבה- אדם שבא לקראת אבשלום, על מנת להשתחוות לו, זכה בלחיצת יד מאבשלום ובנשיקה ממנו. פעולות אלו יכולות להתפרש ככאלה שמטרתן לרכוש את לב העם.
- (2) תכונת האופי של העם המשתמעת מפסוק 6 היא: עם שקל להשפיע עליו **אז**: עם נאיבי שקל להערים עליו. אבשלום הצליח באמצעות פעולות פשוטות של חנופה, לקנות את תמיכת העם ואת אהבתו, מבלי שהעם ישים לב לאופן שבו הן נעשות, ולסכנה הטמונה באבשלום ובהבטחותיו.

סעיף ב'

ראייה לדוד האב הרך:

"וויאמר לו המלך לך בשלום" – דוד מצטייר בפסוק זה כאב רך. הוא אינו תוהה מדוע אבשלום חיכה עד עכשיו, על מנת לשלם את נדרו בחברון, אין זה נראה לו חשוד שאבשלום מבקש לעזוב לחברון. הוא מאשר לאבשלום ללכת לחברון ללא כל השגות, מעצם היותו אב (רך).

ראיות לדוד המנהיג התקיף והמנוסה (על הנבחן להביא אחת):

- "... ואם העיר תשוב ואמרת לאבשלום עבדך אני המלך יהיה.. ועתה ואני עבדך והפרת לי את עצת אחיתופל" – דוד המנהיג המנוסה, יודע כיצד להקים רשת, שתסכל בעבורו את עצת אחיתופל הטובה לאבשלום, ועל ידי כך להביא לניצחונו שלו ולתבוסתו של אבשלום. דוד המנוסה, מכיר ביכולתו של אחיתופל ליעץ עצות טובות ונכונות, ולכן מחפש דרכים לסכלן.

- "שבה העיר בשלום ואחיעזר בנך ויהונתן בן אביתר.. ראו אנכי מתמהמה בערבות המדבר עד בוא דבר מעמכם להגיד ליי" – דוד המנהיג המנוסה, מקים רשת ריגול, על מנת שתעביר לו מידע על הנעשה בירושלים, ותסייע לו למגר את המרד.

סעיף ג'

(1) תיאור העזיבה של דוד את ירושלים כתיאור משפיל באמצעות ראיות (על הנבחן לציין שתיים):

- השימוש בשורש המנחה ע.ל.ה, החוזר 5 פעמים בפסוק, מתוכן שלוש פעמים על דוד ישירות, ופעמיים על אנשיו. השורש בא להדגיש את הקושי של דוד לעלות על הר הזיתים: הוא כבר לא צעיר, עליו לעלות על ההר ברגליו, ואין זה פשוט עבורו. הדבר מציג אותו באור נלעג (דוד המלך, שנאלץ לטפס ברגליו): "ודוד עלה במעלה הזיתים עלה ובכה.."

- דוד מרגיש מושפל, הוא בוכה ופניו נפולות: "עלה ובוכה וראש לו חפוי".
- דוד יוצא ברגליו מהעיר, והולך יחף- מדובר בתיאור אירוני ונלעג למלך: "והוא הולך יחף".

(2) הנאמר בפסוק 1 הוא רמז מטרים המדגיש את ההשפלה של דוד באופן הבא: אבשלום יוצר לעצמו פמליית מלכות, הכוללת מרכבות וסוסים. עובדה זו, יכולה להוות רמז מטרים להשפלת דוד: אבשלום ימרוד בדוד, ובמרדו, דוד יושפל וירד מדרגת הפאר של מלך – הוא ייצא מהעיר ברגליו היחפות, בעוד שאבשלום יהיה בעל הסוסים והמרכבות.

פרק שני

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 5-7. (לכל שאלה – 20 נקודות):

שאלה מספר 5

סעיף א'

- (1) על פי שמות ה, הקושי אתו התמודד משה הוא: העם לא מקבל את מנהיגותו של משה. הוא בא בטענות כלפי משה, טען שמשה השניא את בני ישראל בעיני פרעה, ונתן לפרעה תחמושת נגדם, כאילו שם בעצמו את החרב ביד בפרעה.
על פי שמואל א, הקושי אתו התמודד דוד הוא: כאשר דוד מחליט לצאת לסייע לתושבי קעילה, הוא נתקל בקושי מצד אנשיו. אנשי דוד אינם מעוניינים לצאת להילחם למען קעילה, שכן אם שאול ישמע על כך, הוא יצא לרדוף אחריהם במטרה ללכדם.
- (2) משה בא בטענות כלפי ה', על כך ששלח אותו למשימה, ולא הציל את העם, אלא הרע לו. דוד שואל בה' בשנית, ולאחר התשובה שמקבל, מחליטים הוא ואנשיו לצאת למלחמה.

סעיף ב'

לדעתי, דוד התמודד עם הקושי טוב יותר ממה. בניגוד למה, אשר נכנע לתחושת הכישלון והאכזבה, מתייאש, ואולי אף מביע חוסר רצון להמשיך במשימתו, דוד אינו מתייאש, אלא נהפוך הוא. דוד מצליח לגרום לאנשיו לבטוח בו ובהחלטה שקיבל, לשתף אתו פעולה, ולהוביל אותם לניצחון על פלישתים. וכן תיתכנה תשובות נוספות מנומקות.

שאלה מספר 6

סעיף א'

(1) הפגיעה בתמר: תמר, בתו של דוד, נאנסה על ידי אמנון. לאחר האונס, אמנון מסרב לשאת אותה ומגרש אותה מעליו. עובדה זו גורמת לה להתאבל ולאבד את הטעם בחייה. הפגיעה במרים: מרים, אחות משה, נענשת על ידי ה' בצרעת קשה, בשל תלונותיה כנגד משה. (2) תגובתו של דוד על אונס תמר: דוד כועס מאוד על האונס, אך לא עושה דבר בנדון, ולא מעניש את אמנון על מעשהו. לדעתי, תגובה זו אינה הולמת אדם בכלל ואב בפרט. אונס הוא מעשה מתועב, שיש להוקיעו מחברת בני האדם. לא יעלה על הדעת שאב יהיה אדיש לסבלה של בתו, ולא יפעל לתיקון העוול שנעשה לה, מה עוד שמדובר בבנו שלו שהוא האנס. וכן תתקבלנה תשובות נוספות מנומקות. תגובת משה על צרעת מרים: משה אינו מגיב לצרעת שפקדה את מרים. רק לאחר הפצרותיו של אהרון, הוא מתפלל לה', על מנת שיירפא את מרים מצרעתה, (מדובר בתפילה קצרה). לדעתי, תגובה זו אינה הולמת יחסים בין אחים. על אף שקיימים משברים בין אחים, כאשר אח נמצא במצוקה, יש לעשות הכל על מנת לסייע לו, גם אם פעל שלא כשורה. וכן תתקבלנה תשובות נוספות מנומקות.

סעיף ב'

(1) רש"י מתרץ את תגובתו של משה באופן הבא: משה התפלל תפילה קצרה עבור מרים, על מנת שהעם לא יטען שהוא מאריך בתפילותיו, רק כי מדובר באחותו (ואילו אם היה מדובר באדם אחר מן העם, לא היה מתפלל באריכות כזו). תרגום השבעים מתרץ את תגובתו של דוד לאונס תמר באופן הבא: דוד החליט שלא להתעמת עם אמנון על מעשיו, כיוון שאמנון היה בנו הבכור, וכן בשל העובדה שדוד אהב אותו. (2) אני לא מסכימה עם ההצדקה של תרגום השבעים לתגובה של דוד. אמנון אנס, ועל כך היה צריך להיענש. אסור לאב להתעלם ממגרעותיו ומטעויותיו של בנו, רק בשל העובדה שמדובר בבנו או בבנו הבכור. וכן תתקבלנה תשובות נוספות מנומקות.

שאלה מספר 7

סעיף א'

(1) נושא הוויכוח בין דוד למיכל, כפי שעולה מפסוקים אלו, הוא: מהי ההתנהגות המכבדת את מעמדו של המלך. מיכל סבורה, שהתנהגות מכובדת של מלך היא זו המרוחקת מהעם. אל לו למלך לנהוג כאחד האדם בקרבת העם. מיכל טוענת, שדוד מבזה את עצמו בהתנהגותו, בכך שהוא חושף את עצמו לעיני השפחות והעבדים, כדרכם של פשוטי העם. דוד, לעומתה, סבור כי כבודו של מלך אינו קשור לצורה בה הוא נוהג, אלא בנכונותו לוותר על כבודו, למען הרעיון בו הוא מאמין. דוד אומר, שהוא מכבד את ה', וכבודו בא לידי ביטוי באופן בו הוא חוגג יחד עם עמו, לפני ה'.

(2) ניתן לראות כי המחבר מצדד בדוד בוויכוח. המחבר מציין: "ולמיכל בת שאול לא היה לה ילד עד יום מותה". כך, הוא מעביר לקוראים את המסר, שה' העניש את מיכל על דבריה. **אז**: החלטתו של המספר לסיים את הסיפור במשפט זה, העוסק בערירותה של מיכל, יכול להעיד על צידודו בדוד.

סעיף ב'

בשני הקטעים חוזר מוטיב החלון, אשר מציג את השינוי שחל בדמותה של מיכל. בשמואל א י"ט, ניתן לראות כי מיכל ממלטת את דוד מפני שאול, היא מורידה אותו מחלון ביתה, ובכך מביעה את העדפתה את דוד, בעלה, על פני אביה. בשמואל ב ו, מיכל משקיפה מהחלון בבוז על דוד ומעשיו. הדבר משקף את ריחוקה ממנו, ואת השינוי שחל ביחסה של מיכל כלפי דוד: מאהבה ודאגה לבוז ולריחוק.